

TOMAS AKVINIETIS

SUMA PRIEŠ PAGONIS

TREČIOJI KNYGA. APVAIZDA. 55–60 SKYRIAI

Summa Contra Gentiles. Book III. Providence. Chapters 55–60

LV SKYRIUS

KAD SUKURTAS INTELEKTAS DIEVIŠKOSIOS SUBSTANCIJOS NEAPIMA

- [1] O kadangi kiekvieno veikimo būdą lemia veikliojo prado galia – juk labiau šildo tas, kurio karštis yra didesnis – dera, kad ir pažinimo būdą lemtų pažinimo prado galia.
- [2] Tačiau minėtoji šviesa¹ yra tam tikras Dievo pažinimo pradas, nes sukurtąjį intelektą ji pakelia iki dieviškosios substancijos regėjimo. Todėl dera, kad dieviškojo regėjimo būdas atitiktų minėtos šviesos galią. Tačiau, lyginant ją su dieviškojo intelekto skaidrumu, minėta šviesa stokoja daug galios. Todėl neįmanoma, kad dėl tokios šviesos dieviškoji substancija būtų matoma taip tobulai, kaip ją regi Dievo intelektas. O dieviškasis intelektas tą substanciją regi taip tobulai, kaip tik įmanoma ją regėti, nes dieviškosios substancijos tiesa ir dieviškojo intelekto skaidrumas yra lygūs, netgi veikiau abu yra viena. Todėl neįmanoma, kad sukurtas intelektas dėl minėtos šviesos Dievo substanciją regėtų taip tobulai, kaip tik įmanoma ją regėti. Bet visa, ką koks nors pažįstantysis savo pažinimu apima (supranta), jis pažįsta taip tobulai, kaip tobulai visa tai pažinū: juk tas, kuris, remdamasis nuomone, žino, kad trikampis turi tris kampus, lygius dviem statiems, nes girdėjo išminčius taip sakant, to dar neapima (nesupranta), bet tik tas supranta, kuris tai žino, kaip tai, kas pažinta per vidurinį terminą,

| Dail. Beato Angelico

RAKTAŽODŽIAI: Tomas Akvinietis, Suma prieš pagonis, Apvaizda, laimė, atskirtosios substancijos.

KEY WORDS: Thomas Aquinas, Summa Contra Gentiles, Providence, happiness, separate substances.

kuris yra žinojimo priežastis. Todėl neįmanoma, kad sukurtas intelektas apimtų (suprastų) Dievo substanciją.

- [3] Dar. Ribota galia savo veikime negali prilygti begaliniam objektui. O dieviškoji substancija yra begalinė, palyginti su bet kuriuo sukurtu intelektu, nes kiekvienas sukurtas intelektas yra tam tikra rūšimi apribotas. Todėl neįmanoma, jog kuris nors sukurtas intelektas dieviškąją substanciją regėtų taip tobulai, kaip tobulai ji gali būti regima. Todėl joks sukurtas intelektas jos neapima (nesupranta).
- [4] Toliau. Kiekvienas veiksnys veikia taip tobulai, kaip tobulai dalyvauja toje formoje, kuri yra veikimo pradai. Tačiau ta intelektualinio pažinimo forma, kuria regima dieviškoji substancija, yra pati dieviškoji esmė, kuri nors ir tampa sukurtu intelekto intelektualinio pažinimo forma, tačiau sukurtas intelektas visos jos galios neapima (nesupranta). Todėl dieviškosios substancijos jis nemato taip tobulai, kaip tobulai galima ją matyti. Vadinasi, sukurtas intelektas jos neapima.
- [5] Taip pat. Joks apimtas nepranoksta apimančiojo ribų. Tad jeigu sukurtas intelektas apimtų Dievo substanciją, tai dieviškoji substancija nepranoktų sukurtu intelekto ribų, bet tai neįmanoma. Vadinasi, neįmanoma, kad sukurtas intelektas apimtų Dievo substanciją.
- [6] Sakoma, kad sukurtas intelektas dieviškąją substanciją regi, bet jos neapima, ne norint pasakyti, kad vienus dalykus joje regi, o kitų nemato: juk dieviškoji substancija yra visiškai paprasta, bet norint pasakyti, kad sukurtas intelektas ją regi ne taip tobulai, kaip tobulai ją galima regėti; panašiai sakoma, kad kas nors žino įrodymo išvadą, bet jos nesupranta, nes žino ją netobulai, nemoksliškai, nors nėra nė vienos jos dalies, kuri jam būtų nežinoma.

LVI SKYRIUS

KAD JOKS SUKURTAS INTELEKTAS, REGĖDAMAS DIEVA,
NEMATO VISKO, KAS JAME GALI BŪTI REGIMA

- [1] Bet visa tai rodo, kad sukurtas intelektas, jeigu jis regi dieviškąją substanciją, joje pažįsta ne viską, ką per ją galima pažinti.
- [2] Mat tik tada, kai, pažinęs ko nors pradą, intelektas jį apima (supranta), būtina, kad per tą pradą intelektas pažintų visus jo padarinius, nes visa to prado galia pažįstama tada, kai per jį pažįstami visi jo padariniai. Tačiau per dieviškąją esmę kiti dalykai pažįstami taip, kaip padariniai pažįstami per priežastį. Ir kadangi sukurtas intelektas negali dieviškosios substancijos pažinti taip, kad ją apimtų (suprastų), tai nebūtina, kad ją regėdamas, per ją matytų visa, ką per ją galima pažinti.
- [3] Taip pat. Kuo intelektas yra aukštesnis, tuo daugiau pažįsta arba daiktų skaičiaus prasme, arba bent jau tų pačių daiktų santykių skaičiaus prasme. Tačiau Dievo intelektas pranoksta kiekvieną sukurtą intelektą, todėl pažįsta daugiau negu bet

- kuris sukurtas intelektas. Tačiau jis, kaip tai jau parodyta pirmoje knygoje², viską pažįsta tik todėl, kad regi savo paties esmę. Todėl apskritai per dievišką esmę galima pažinti daug daugiau dalykų, negu bet kuris sukurtas intelektas per tą esmę gali regėti.
- [4] Be to, galios kiekis matuojamas tuo, ką ji gali padaryti. Todėl pažinti viską, ką gali kuri nors galia, reiškia tą galią apimti (suprasti). Tačiau Dievo galios, kadangi ji yra begalinė, joks sukurtas intelektas negali apimti, kaip negali apimti ir jo esmės, nes tai jau įrodyta³. Todėl sukurtas intelektas negali pažinti visko, ką gali dieviškoji galia. Tačiau visa, ką dieviškoji galia gali, yra pažinu per Dievo esmę, nes Dievas viską pažįsta ne kitaip, o tik per savo esmę. Todėl sukurtas intelektas, regėdamas dieviškąją substanciją, nemato visko, ką Dievo substancijoje galima regėti.
- [5] Toliau. Bet kuri pažinimo galia pažįsta bet kurį daiktą remdamasi to daikto ypatybe: juk rega ką nors pažįstame tik tiek, kiek jis yra spalvotas. O tikrasis intelekto objektas yra tai, kas yra, t. y. daikto substancija, kaip pasakyta traktato *Apie sielą* trečioje knygoje⁴. Tad visa, ką intelektas žino apie kurį nors daiktą, žino per to daikto substancijos pažinimą. Todėl ir kiekviename įrodyme, kuriuo pažįstame tam daiktui būdingus atsitiktinius požymius, remiamės tuo, kas yra tas daiktas (t. y. daikto apibrėžimu), kaip pasakyta *Antrosios analitikos* pirmoje knygoje⁵. O jeigu kokio nors daikto substanciją intelektas pažįsta per atsitiktines savybes taip, kaip apie tai rašoma traktato *Apie sielą* pirmoje knygoje, kad *atsitiktinių ypatybių žinojimas taip pat daug prisideda prie daikto substancijos pažinimo*⁶, tai šitai yra atsitiktinumas, nes čia intelektinis pažinimas kyla iš jutimo, todėl iš juntamų atsitiktinių ypatybių pažinimo reikia pereiti prie substancijos supratimo; matematiniuose dalykuose taip neatsitinka, bet tik gamtos moksluose. Vadinasi, visa, ko daikte negalima pažinti per jo substancijos pažinimą, turi būti intelektui nežinoma. O tai, ko nori kas nors turintis valią, negalima žinoti jo substancijos pažinimu, nes valia ne visiškai natūraliai siekia to, ko nori: mat valia ir prigimtis yra du skirtingi veiklos pradai. Todėl joks intelektas negali žinoti, ko turintis valią nori, nebent kartais per kokius nors padarinius, pavyzdžiui, kai regime ką nors veikiant savo noru, žinome, ko jis nori; arba per priešastį, kaip Dievas mūsų norus ir visus kitus savo padarinius žino, nes yra mūsų norėjimo priešastis; arba tuo, kad kas nors kitam savo norą įteigia panašiai kaip kalbėdamas išreiškia savo aistrą. Kadangi daug kas priklauso nuo paprastos Dievo valios, kaip tai iš dalies matyti iš to, kas jau pasakyta⁷, ir bus dar aiškiau parodyta⁸, tai sukurtas intelektas, nors jis ir regi Dievo substanciją, tačiau ne viską pažįsta, ką Dievas per savo substanciją mato.
- [6] Tačiau kas nors gali paprieštarauti tam, kas jau pasakyta, teigdamas, kad Dievo substancija yra kažkas didesnio negu visa, ką jis gali padaryti, mąstyti, arba norėti, išskyrus save patį. Tad jeigu sukurtas intelektas Dievo substanciją gali regėti, tai dar labiau tikėtina, kad žino viską, ką Dievas, išskyrus save patį, žino arba mąsto, arba nori, arba gali padaryti.

- [7] Bet jeigu šį prieštaravimą atidžiai išnagrinėtume, tai pamatytume, jog ką nors pažinti jame pačiame nėra tas pat, kas pažinti jį jo priežastyje: juk kai kurie daiktai lengvai pažįstami juose pačiuose, bet savo priežastyse pažįstami sunkiai. Todėl teisingai sakoma, jog dieviškosios substancijos pažinimas yra kažkas daugiau negu pažinimas to, kas nėra ji pati ir ką galima pažinti jame pačiame. Bet tobulesnis yra tas pažinimas, kuriuo pažįstama dieviškoji substancija ir joje matomi jos padariniai, negu tas dieviškosios substancijos pažinimas, kuriuo jos padariniai joje nematomi. Tai, kad dieviškoji substancija yra regima, jos neapimant (nesuprantant), gali būti. Bet tai, kad žinoma viskas, ką per ją galima pažinti, jos neapimant, būti negali, kaip aišku iš to, kas jau pasakyta.

LVII SKYRIUS

KAD KIEKVIENAS INTELEKTAS, KAD IR KOKS BŪTŲ JO LAIPSNIS,
GALI DALYVAUTI DIEVIŠKAJAME REGĖJIME

- [1] Kadangi dėl to, kas jau pasakyta⁹, aišku, kad iki dieviškosios substancijos regėjimo sukurtą intelektą pakelia tam tikra atgamtinė šviesa, tai akivaizdu, kad nėra tokios žemos prigimties sukurto intelekto, kurio nebūtų galima iki to regėjimo pakelti.
- [2] Mat akivaizdu, kad toji šviesa negali turėti bendros su koku nors kūrinium prigimties, bet kiekvieną sukurtą prigimtį savo galia pranoksta. Todėl tam, kuris atsiranda dėl atgamtinės galios veikimo, prigimtiniai skirtingumai netrukdo, nes dieviškoji galia yra begalinė: juk stebuklingam ligonio išgydymui visiškai nesvarbu, ar jis sirgo sunkiai, ar lengvai. Todėl intelektinės prigimties laipsnių skirtingumas nėra kiek netrukdo, kad žemiausiai toje prigimtyje esantį minėtą šviesa galėtų atvesti į tą regėjimą.
- [3] Atstumas tobulume ir gerume tarp savo prigimtimi aukščiausio intelekto ir Dievo yra begalinis. Bet atstumas tarp jo ir žemiausiojo intelekto yra baigtinis: juk atstumas tarp baigtinio ir baigtinio negali būti begalinis. Todėl atstumas tarp žemiausiojo ir aukščiausiojo sukurto intelekto yra beveik niekas palyginti su tuo atstumu, kuris aukščiausiai sukurtą intelektą skiria nuo Dievo. Bet tas, kuris yra beveik niekas, nedaro jokio žymaus skirtumo: pavyzdžiui, atstumas tarp žemės centro ir stebėtojo yra beveik niekas palyginti su atstumu tarp stebėtojo ir aštuntosios dangaus sferos, su kuria lyginant visa Žemė yra tarsi taškas. Todėl jokio žymaus skirtumo nedaro tai, kad astrologai savo įrodymuose stebėtojo padėtį tapatina su Žemės centru. Taigi minėtai šviesai nėra jokio skirtumo kokį intelektą – aukščiausią, žemiausią ar vidutinį – pakylėti iki Dievo regėjimo.
- [4] Taip pat. Jau įrodyta, kad kiekvienas intelektas iš prigimties geidžia regėti dieviškąją substanciją. O prigimtinis geismas negali būti tuščias. Todėl bet kuris sukurtas intelektas, netrukdomas savo prigimties menkumo, gali pasiekti dieviškosios substancijos regėjimą.

- [5] Todėl Evangelijoje pagal Matą Viešpats žmonėms pažadėjo angelų šlovę: *Bus, – pasakė jis minėdamas žmones, – kaip Dievo angelai danguje* (Mt 22,30). O Apreiškime Jonui (žr. Apr 21,17) rašoma, kad angelo ir žmogaus matas yra tas pats. Todėl Šventajame Rašte beveik visur angelai vaizduojami žmogaus pavidalo: arba visiškai kaip tie angelai, kurie pasirodė Abraomui vyrų pavidalu (žr. Pr 18,22), arba iš dalies, kaip tie gyvūnai, apie kuriuos Ezekielio knygoje rašoma, kad *žmogaus rankos buvo po jų sparnais* (Ez 1,8).
- [6] Tuo pašalinama klaida tų, kurie sako, kad žmogaus siela, kad ir kiek pakylėta, negali prilygti aukščiausiems intelektams.

LVIII SKYRIUS

KAD VIENAS INTELEKTAS GALI TOBULIAU
NEGU KITAS DIEVĄ REGĖTI

- [1] Kadangi veikimo būdas lydi formą, kuri yra veikimo pradai, o regėjimo, kuriuo sukurtas intelektas dieviškąją substanciją mato, toks pradai yra minėtoji šviesa, kaip aišku iš to, kas jau buvo pasakyta¹⁰, tai būtina, kad pagal tos šviesos veikimo būdą būtų dieviškojo regėjimo būdas. Tačiau įmanoma, kad dalyvavimo toje šviesoje būdai būtų tokie įvairūs, kad vienas intelektas būtų geriau apšviestas negu kitas. Todėl įmanoma, kad vienas iš Dievą reginčiųjų jį matytų geriau, nors abu regėtų jo substanciją.
- [2] Dar. Kiekvienoje giminėje yra kas nors aukščiausias, kuris pranoksta visa kita, taip pat joje yra didesnis ir mažesnis, pagal artumą arba tolumą nuo aukščiausiojo: pavyzdžiui, kas nors yra daugiau ar mažiau karštas, nes daugiau ar mažiau priartėjęs prie ugnies, kuri yra karščiausia. O Dievas savo substanciją mato tobuliausiai, nes, kaip jau parodyta¹¹, vienintelis ją apima. Todėl jį regintieji vienas už kitą geriau arba blogiau jo substanciją mato, nes yra labiau arba mažiau prie jo priartėję.
- [3] Toliau. Šlovės šviesa iki dieviškojo regėjimo pakelia todėl, kad, kaip jau minėta¹², egzistuoja tam tikras dieviškojo intelekto panašumas. Todėl kas nors gali būti daugiau ar mažiau panašus į Dievą. Todėl kas nors gali daugiau ar mažiau tobulai dieviškąją substanciją regėti.
- [4] Taip pat. Kadangi santykis su tikslu tiesiogiai priklauso nuo to, kuris tikslo siekia, tai dera, kad skirtingai tam tikslui pasiruošę, skirtingai jame dalyvautų. Bet, kaip jau buvo minėta¹³, dieviškosios substancijos regėjimas yra aukščiausias kiekvienos intelektinės substancijos tikslas. Tačiau ne visos intelektinės substancijos vienodai tam tikslui pasiruošusios, nes vienos yra doresnės, kitos ne tokios doros, o dorumas yra kelias į laimę. Todėl dera, kad dieviškajame regėjime būtų įvairovė, kad vieni tobuliau, o kiti ne taip tobulai dieviškąją substanciją regėtų.
- [5] Todėl norėdamas tą laimės skirtingumą pažymėti, Viešpats sako: *Mano Tėvo namuose daug buveinių* (Jn 14,2).
- [6] Tuo pašalinama klaida tų, kurie sako, kad visiems bus vienodai atlyginta.

- [7] Bet kaip skirtingas regėjimo būdas lemia skirtingą palaimintųjų šlovės dydį, taip tas, kurį jie regi, duoda vienodą šlovę, nes, kaip jau įrodyta¹⁴, kiekvienas yra laimingas tuo, kad regi Dievo substanciją. Todėl tai, kas visus daro laimingus, yra vienoda, tačiau ne visi iš jo vienodai laimę priima.
- [8] Todėl tai, kas pasakyta, neprieštarauja tam, kad Evangelijoje pagal Matą šeimininkas visiems vynuogyno darbininkams, nors ne visi dirbo po lygiai, skyrė vienodą atlygį, būtent, dinarą, nes visiems yra duotas vienodas atlygis, kad jį regėtų ir juo džiaugtųsi, būtent, Dievas.
- [9] Dar reikia atkreipti dėmesį į tai, jog kūniško ir dvasinio judėjimo tvarka yra skirtinga. Mat kūno judesių pirmasis subjektas yra vienas ir tas pats, o tikslai skirtingi. Bet dvasinių judesių, t. y. intelektualio suvokimo ir norėjimo, pirmieji subjektai yra skirtingi, o tikslas – vienas.

LIX SKYRIUS

KAD REGINTIS DIEVIŠKĄ SUBSTACIJĄ REGI VISKĄ

- [1] Kadangi iš to, kas jau pasakyta, aišku, jog dieviškosios substancijos regėjimas yra galutinis kiekvienos intelektualinės substancijos tikslas, o kiekvienas, pasiekęs savo galutinį tikslą, nuramina savo prigimtinį norą, tai dera, kad prigimtinis intelektualinės substancijos noras, jai regint dieviškąją substanciją, visiškai nurimtu. Tačiau intelektas iš prigimties nori žinoti visų daiktų gimines, rūšis ir galias, ir visą visatos tvarką, kaip apie tai byloja žmonių atliekami visų paminėtų dalykų tyrimai. Todėl kiekvienas, dieviškąją substanciją regintis, pažįsta visus minėtus dalykus.
- [2] Toliau. Traktato *Apie sielą* trečioje knygoje¹⁵ aiškinama, kad intelektas nuo juslės skiriasi tuo, jog stiprus juntamų dalykų poveikis juslę suardo arba susilpnina taip, kad vėliau ji negali pajusti silpnesnio juntamo objekto, bet intelektas, kadangi jo objektas nei ardo, nei trukdo, o tik tobulina, pažinęs labiau pažinų, kitus pažinius dalykus gali suprasti ne blogiau, o geriau. Tačiau aukščiausia pažinių dalykų giminėje yra dieviškoji substancija. Todėl intelektą, kurį dieviškoji šviesa pakelia iki Dievo substancijos regėjimo, dar labiau patobulina taip, kad jis pažintų visa, kas yra daiktų prigimtyje.
- [3] Dar. Pažinimo esatis yra ne mažesnės apimties negu gamtos esatis, bet veikia didesnės: juk intelektui daiktų prigimtyje skirta pažinti viską, o jis pažįsta dar ir tai, ko toje prigimtyje nėra, pavyzdžiui, neigimus ir trūkumus. Taigi, kad ir ko reikėtų gamtos esaties tobulumui, to paties reikia ir pažinimo esaties tobulumui, arba net dar daugiau. Be to, pažinimo esaties tobulumas atsiranda tada, kai intelektas pasiekia savo galutinį tikslą: panašiai kaip gamtos esaties tobulumas yra pačioje daiktų tvarkoje. Todėl visa, ką Dievas padarė visatos tobulumui, jį patį reginčiam intelektui parodo.
- [4] Be to. Jau buvo parodyta¹⁶, kad nors Dievą regintys vienas mato tobuliau negu kitas, kiekvienas jį regi taip tobulai, kad išpildo visas prigimtines pažinimo

- galias. Maža to, tas regėjimas pranoksta visas prigimtinio pažinimo galias, kaip tai parodyta¹⁷. Todėl kiekvienas, regintis dieviškąją substanciją, joje pažįsta visa, ką jo prigimtinis gebėjimas gali pažinti. O bet kurio intelekto prigimtinis gebėjimas gali pažinti visas gimines ir rūšis bei daiktų tvarką. Todėl kiekvienas Dievą regintis intelektas visa tai dieviškoje substancijoje pažįsta.
- [5] Todėl Išėjimo knygoje Viešpats Mozei, prašančiam, kad Dievas parodytų dieviškąją substanciją, atsako: *parodysiu tau visą gerumą* (Iš 33,19). O Grigalius klausia: *kas galėtų būti tai, ko nežinotų tie, kurie visažinį pažįsta?*¹⁸
- [6] Bet išsakytus teiginius įdėmiau panagrinėjus, galima pamatyti, kad regintys dieviškąją substanciją viena prasme mato viską, o kita – ne viską. Jei viską suprastume kaip tai, kas priklauso visatos tobulumui, tai dėl to, kas jau pasakyta, akivaizdu, kad regintys dieviškąją substanciją mato viską, kaip rodo ką tik pateikti argumentai. Juk, kadangi intelektas tam tikra prasme yra viskas, visa, kas priklauso gamtos tobulumui, priklauso ir pažinimo dalykų esiniams. Todėl Augustinas *Pažodiniame Pradžios knygos komentare*¹⁹ rašo, jog visa, kas Dievo Žodžiu buvo padaryta, kad subsistuočiau savo prigimtyje, atsirado ir angelų intelektualėje, kad angelai tai pažintų. O gamtos esaties tobulumui priklauso rūšių prigimtys, ypatybės ir galios: juk gamta rūšių prigimties siekia, nes individai yra rūšims. Todėl intelektinės substancijos tobulumui priklauso, kad ji visų rūšių prigimtis, galias ir atsitiktines ypatybes pažintų. Ji tai pasiekia galutinėje palaimoje per dieviškosios esmės regėjimą. O Dievą regintis intelektas gamtiniu rūšių pažinimu pažįsta ir toms rūšims priklausančius individus, kaip gali būti akivaizdu dėl viso to, kas jau pasakyta apie Dievo ir angelų pažinimą²⁰. Bet jeigu viską suprastume kaip tai, ką Dievas pažįsta regėdamas savo esmę, tai joks sukurtas intelektas Dievo substancijoje tos visumos nemato, kaip tai yra parodyta²¹.
- [7] Tai gali būti apsvarstyta keliais požiūriais. Pirmiausia tuo, ką Dievas gali padaryti, bet nei daro, nei kada nors padarys. Mat visa tai galima būtų pažinti tik apėmus (supratus) jo galią, o tai, kaip jau parodyta²², jokiam sukurtam intelektui nėra įmanoma. Todėl Jobo knygoje rašoma: *Argi gali suvokti Dievo paslaptį? Argi gali išvolgti gelmes Visagalio? Aukštesnės už dangų – ką tu gali daryti? Gilesnės už Šeolą – ką tu gali žinoti? Ilgesnis jos mastas negu žemė ir platesnis negu jūra* (Job 11,7–9). Iš tiesų taip sakoma ne todėl, kad Dievas kiekybiniu dydžiu būtų didelis, o todėl, kad jo galia neapsiriboja tuo, kas atrodo didelis, nes gali padaryti dar didesnę. Antra, atsižvelgiant į sukurtų daiktų paskirtis, kurias visas intelektas galėtų pažinti, tik jeigu apimtų (suprastų) Dievo gerumą. Mat kiekvieno sukurtą daikto paskirtis paimama iš tikslo, kurį numato kūrėjas. O visų Dievo sukurtų daiktų tikslas yra dieviškasis gerumas. Tad visų sukurtų daiktų paskirtis yra ta, kad dieviškasis gerumas pasklistų daiktuose. Vadinas, kas nors pažintų visų daiktų paskirtis, jei žinotų visus gėrius, kurie dieviškosios išminties sprendimu sukurtuose daiktuose gali atsirasti. Bet toks žinojimas reikštų dieviškojo gerumo ir išminties apėmimą (supratimą), o to joks sukurtas intelektas padaryti negali. Todėl Ekleziasto knygoje rašoma: *supratau, kad visų Dievo darbų savo*

protu žmogus negali suprasti (Koh 8,17). Trečia, atsižvelgiant į tuos dalykus, kurie tik nuo Dievo valios priklauso, pavyzdžiui, lemtis, pasirinkimas, nuteisinimas ir kiti panašūs dalykai, nuo kurių priklauso kūrinių pašventinimas. Todėl Laiške korintiečiams rašoma: *Kas iš žmonių pažįsta žmogaus mintis, jei ne paties žmogaus dvasia? Taip ir Dievo minčių nežino niekas, tik Dievo Dvasia* (1 Kor 2,11).

LX SKYRIUS

KAD REGINTYS DIEVĄ VISKĄ JAME MATO VIENU METU

- [1] Kadangi parodyta²³, kad sukurtas intelektas, dieviškąją substanciją regėdamas, pačioje Dievo substancijoje mato visas daiktų rūšis; nesvarbu kokios vienos rūšies daiktus matytų, privalo juos matyti vienu metu ir tuo pačiu regėjimu, nes regėjimas atitinka regėjimo pradą: būtina, kad tas intelektas, kuris regi dieviškąją substanciją, viską regėtų ne paeiliui, bet vienu metu.
- [2] Taip pat parodyta, kad aukščiausia ir tobula intelektinės prigimties laimė yra Dievo regėjime²⁴. O laimė yra ne įprotis, bet aktas, nes ji yra aukščiausias tobulumas ir galutinis tikslas. Todėl tie dalykai, kurie matomi per dieviškosios substancijos regėjimą, kuriuo esame laimingi, yra aktualiai matomi. Vadinasi, jie matomi visi vienu metu, o ne vienas pirmiau, o kitas vėliau.
- [3] Dar. Kiekvienas daiktas, pasiekęs savo galutinį tikslą, nurimsta, nes kiekvienas judėjimas yra tam, kad būtų pasiektas tikslas. O galutinis intelekto tikslas yra dieviškosios substancijos regėjimas, kaip buvo parodyta²⁵. Todėl dieviškąją substanciją regintis intelektas nejuda nuo vieno pažinimo objekto prie kito. Vadinasi, visa, ką jis tuo regėjimu pažįsta, tuo pačiu aktu supranta.
- [4] Toliau. Dėl jau pasakyto aišku, kad dieviškoje substancijoje intelektas pažįsta visas daiktų rūšis. Tačiau kai kurių giminių rūšys yra begalinės, pavyzdžiui, skaičių, figūrų ir proporcijų. Vadinasi, intelektas dieviškojoje substancijoje mato begalę dalykų. Tačiau jų visų negalėtų regėti, jeigu nematytų vienu metu, nes begalybės neįmanoma suskaičiuoti. Todėl privalu, kad visa, ką intelektas dieviškojoje substancijoje regi, vienu metu regėtų.
- [5] Todėl Augustinas traktato *Apie Trejybę* penkioliktoje knygoje rašo: *tada mūsų mintys nebus tokios nepastovios, šokinėjančios nuo vieno dalyko prie kito, bet visas savo žinias tuo pat metu aprėpsime vienu žvilgsniu*²⁶.

Literatūra ir nuorodos

¹ Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. Iš lotynų kalbos vertė G. Vyšniauskas. – *Logos*. 2011, Nr. 69, p. 104–106.
² Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga. Iš lotynų kalbos vertė G. Vyšniauskas. – Vilnius: Logos, 1999, sk. 49.

³ Žr. šio vertimo 55 skyrių.

⁴ Aristotelis. *Apie sielą*. Iš senosios graikų kalbos vertė V. Sezemanas. – Aristotelis. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis, 1990, p. 389–390 (III, 4, 429b 10–22).

⁵ Aristotle. *Analytica posteriora* I, 10 (76b 3–16).

- ⁶ Aristotelis. *Apie sielą*. Iš senosios graikų kalbos vertė V. Sezemanas. – Aristotelis. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis, 1990, p. 324 (I, 1, 402b 21–22).
- ⁷ Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga, sk. 81.
- ⁸ Trečios knygos 64 skyriuje.
- ⁹ Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. – *Logos*. 2011, Nr. 69, p. 104–106.
- ¹⁰ Žr. ten pat.
- ¹¹ Žr. šio vertimo 55 skyrių.
- ¹² Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. Iš lotynų kalbos vertė G. Vyšniauskas. – *Logos*. 2011, Nr. 69, p. 104–106.
- ¹³ Ten pat, p. 100–102.
- ¹⁴ Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. Iš lotynų kalbos vertė G. Vyšniauskas. – *Logos*. 2010, Nr. 65, p. 96–97.
- ¹⁵ Aristotelis. *Apie sielą*. Iš senosios graikų kalbos vertė V. Sezemanas. – Aristotelis. *Rinktiniai raštai*. – Vilnius: Mintis, 1990, p. 389 (III, 4, 429b).
- ¹⁶ Žr. šio vertimo 58 skyrių.
- ¹⁷ Žr. Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga. Iš lotynų kalbos vertė G. Vyšniauskas. – *Logos*. 2011, Nr. 69, p. 106–107.
- ¹⁸ Gregorius Magnus. *Libri dialogorum* IV, 33 (PL 77, 376 B).
- ¹⁹ Augustinus. *De Genesi ad litteram* II, VIII, 16–19 (PL 34, 269–270).
- ²⁰ Tomas Akvinietis. *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga, sk. 69; antroji knyga, sk. 96.
- ²¹ Žr. šio vertimo 56 skyrių.
- ²² Žr. šio vertimo 55 skyrių.
- ²³ Žr. šio vertimo 59 skyrių.
- ²⁴ Žr. šio vertimo 50 skyrių.
- ²⁵ Ten pat.
- ²⁶ Augustinus. *De Trinitate* XV, XVI, 26 (PL 42, 1079).

Iš lotynų kalbos vertė
doc. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
Klaipėdos universitetas

Versta iš *S. Thomae de Aquino Summa contra gentiles*, Romae, Apud sedem commissionis Leoninae et apud librariam Vaticanas, Desclee et C. Herder, 1934.